

МУЛЬТИМОДАЛЬНА ГРАМОТНІСТЬ У МОВНІЙ ОСВІТІ

MULTILITERACIES IN LANGUAGE EDUCATION

Стаття присвячена дослідженню розвитку мультимодальної грамотності в умовах мовної освіти. Автори аналізують, як цифрові технології змінили підходи до навчання грамотності та як важливо адаптуватися до нових форм комунікації. Автор підкреслює необхідність розвитку мультимодальної грамотності серед здобувачів освіти для ефективного розуміння та створення контенту, який містить різні способи комунікації. Досліджено мультимодальність у різних сферах: лінгвістика та комунікації, спілкування, освіта, медіа та журналістика, інтерфейси користувача та технології, психологія та когнітивні науки тощо. Акцент робиться на двох аспектах мультимодальності: 1) варіативність створення текстів у різних культурних, соціальних або доменних контекстах; 2) письмово-лінгвістичні способи взаємодіють з усними, візуальними, звуковими, жестовими, тактильними та просторовими моделями.

Висвітлюються теоретико-методичні засади, структурні компоненти мультимодальної грамотності, а саме: читання мультимодальних текстів як здатність розуміти інформацію; створення мультимодальних текстів як вміння розробки освітнього контенту; аналіз та критика мультимодальних текстів як рівень розвитку критичного мислення; технологічна грамотність як знання та вміння використовувати цифрові інструменти та платформи для створення, обробки та розповсюдження мультимодального контенту; культурна і соціальна грамотність як вміння відображати та впливати на культурні та соціальні контексти тощо.

Мультимодальну грамотність визначають як здатність ефективно розуміти, створювати та використовувати інформацію, представлену через різні способи комунікації. Це включає вміння працювати з текстами, зображеннями, аудіо, відео, інтерактивними елементами та іншими формами мультимедійного контенту. Підкреслюється важливість вміння читання екранних текстів (реакцію на анімовані піктограми, гіпертекст, звукові ефекти тощо). Звертається увага на інструменти для розвитку мультимодальної грамотності: вебсайт, електронні підручники, мультимедійні презентації, комікси, відео, соціальні медіа,

зображення, емоїзі, GIF-анімації, відео, візуальні елементи тощо.

Ключові слова: грамотність, мультимодальність, мультимодальна грамотність, медіаграмотність, мовна освіта, критичне мислення.

The article is devoted to the study of multimodal literacy development in the context of language education. The authors analyze how digital technologies have changed approaches to literacy teaching and how important it is to adapt to new forms of communication. The author emphasizes the need to develop multimodal literacy among learners in order to effectively understand and create content that contains different modes of communication. Multimodality is studied in various fields: linguistics and communication, communication, education, media and journalism, user interfaces and technology, psychology and cognitive sciences, etc. The emphasis is on two aspects of multimodality: 1) the variability of text production in different cultural, social or domain contexts; 2) written and linguistic modes interacting with oral, visual, sound, gestural, tactile and spatial models.

The article highlights the theoretical and methodological foundations, structural components of multimodal literacy, namely: reading multimodal texts as the ability to understand information; creating multimodal texts as the ability to develop educational content; analysis and criticism of multimodal texts as a level of critical thinking; technological literacy as the knowledge and ability to use digital tools and platforms to create, process and distribute multimodal content; cultural and social literacy as the ability to reflect and influence the Multimodal literacy is defined as the ability to effectively understand, create and use information presented through different modes of communication. This includes the ability to work with texts, images, audio, video, interactive elements and other forms of multimedia content. The importance of the ability to read on-screen texts (reaction to animated icons, hypertext, sound effects, etc.) is emphasized. Attention is drawn to the tools for developing multimodal literacy: website, e-textbooks, multimedia presentations, comics, videos, social media, images, emojis, GIFs, videos, visual elements, etc.

Key words: literacy, multimodality, multimodal literacy, media literacy, language education, critical thinking.

УДК 373.5.016:811.111
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/71.1.36>

Твердохліб Г.В.,
канд. пед. наук,
докторантка кафедри освітології
та інноваційної педагогіки
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Глобальні трансформації у суспільстві, що відбуваються завдяки цифровим технологіям, змушують змінити ставлення до грамотності. Ці зміни мають як освітні, так і соціальні наслідки. Зростання популярності та доступності до сайтів соціальних мереж (Facebook, YouTube та інших), блогів, онлайн-ігр, стимуляторів із доповненої та віртуальної сприяли появі нових форм комунікації. Вважають, що грамотність – це не простий процес розшифровки, осмислення або відтворення друкованого слова на сторінці. Грамотність – це

складна взаємодія між бекграундом та мовою користувача, між метою і дискурсом тексту. Зі збільшенням використання та популярності соціальних мереж користувачі вимушені адаптуватися до нових форм спілкування та комунікації. Отже стрімкий розвиток цифрових технологій змінив сутність грамотності.

Сучасні реалії вимагають від здобувачів освіти вміння постійно комунікувати та опановувати нові техніки грамотності, визначати автентичність та ідеологію текстів, повідомлень, а також критично оцінювати мету та аудиторію, на яку розраховані

конкретні тексти. З огляду на складність розробки текстів, вчителі та здобувачі повинні не тільки вміти використовувати та маніпулювати новими технологіями спілкування та комунікації, але й знати ефективні способи та шляхи їх використання для досягнення певних навчальних завдань. Науково-педагогічним працівникам потрібно готувати своїх учнів до нових дискурсів грамотності, які стали однією з головних частин соціальної взаємодії в цифровому суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Мультимодальність – це термін, який використовується в педагогічних, психологічних, соціальних та гуманітарних науках. Мультимодальність – це теорія комунікації та соціальної семіотики. Вона описує процес комунікації з погляду текстових, аудіальних, лінгвістичних, просторових та візуальних ресурсів, або модулів, які використовуються для створення повідомлень.

В умовах цифрових технологій, мультимодальність проявляється як перехід від ізолюваного тексту як основного джерела інформації до більш частого використання образу. Зазначимо, що мультимодальність як область дослідження не привертає уваги до ХХ століття, але її інструменти (тексти, картини, музика, фільми тощо) завжди використовувалися на практиці.

Мультимодальність вивчали такі науковці як М. Галідей, Н. Гудзь, В. Дакіч, Н. Захарченко, Л. Макарук, О. Ляшко, А. Сотников, А. Шугаєв та інші. Так Л. Макарук вивчала вплив цифрового суспільства на грамотність та звертала увагу на важливість саме мультимодальної грамотності [8]. О. Ляшко та А. Шугаєв розглядав мультимодальність в інтернет-дискурс [7, 14], А. Сотников – в науковому дискурсі [11], В. Дакіч – в політичному дискурсі [3], Н. Захарченко розглядала як сучасну англомовну інтернет-комунікацію [6].

Мультимодальність – це концепція, яка ґрунтується на використанні декількох способів передачі інформації або взаємодії з нею. Ця концепція може застосовуватися у різних контекстах, а саме:

- лінгвістика та комунікації, спілкування: 1) використання тексту, зображень, відео та аудіо для передачі повідомлень; 2) поєднання вербальної (словесної) і невербальної (жести, міміка) комунікації;

- освіта: процес викладання, де використовуються різні методи та засоби для передачі знань: лекції, візуальні матеріали, практичні заняття. Використання мультимедійних ресурсів, таких як відеоуроки, інтерактивні симуляції, анімації тощо;

- медіа та журналістика: новинні ресурси, що використовують мультимедійні презентації для подачі інформації; статті, які включають текст, фото, відео та інтерактивні елементи;

- інтерфейси користувача та технології: інтерфейси, які дозволяють користувачам взаємодіяти

з системою за допомогою різних засобів: голосові команди, сенсорні екрани, жести, клавіатура тощо. Крім того, це використання розпізнавання мови, аналізу зображень та тексту для створення більш інтерактивних та зручних для користувача систем;

- психологія та когнітивні науки: дослідження, як користувачі сприймають та обробляють інформацію через різні сенсорні канали (зір, слух, дотик). Вивчення впливу мультимодальної інформації на пам'ять, увагу та навчання.

Термін «мультимодальність» визначають у двох аспектах. Перший аспект – це варіативність створення текстів у різних культурних, соціальних або доменних контекстах. Другий аспект – використання мови як характеристики інформаційних і комунікаційних медіа. Контент, який створюється стає все більш мультимодальним, коли серед письмово-лінгвістичних інструментів є усні, візуальні, звукові, жестові, тактильні та просторові моделі.

Концепція мультимодальної грамотності була розроблена як новий підхід до педагогіки грамотності творчою групою лондонських науковців у 1996 році. Це забезпечувало освітній процес ефективними засобами взаємодії здобувачів освіти з інформацією, використовуючи різні режими текстових форм для модернізації мови, культури, контексту та соціальних ефектів для зв'язку з локальним та глобальним світом.

Питаннями розвитку мультимодальної грамотності займалися Н. Бондаренко, Ю. Дзюба, Н. Захарченко, О. Кохан, О. Пінчук, Ю. Полежаєв, І. Полященко, І. Ущаровська, К. Чорнобук та інші. Науковці мультимодальну грамотність визначають як здатність ефективно розуміти, створювати та використовувати інформацію, представлену через різні способи комунікації. Це включає вміння працювати з текстами, зображеннями, аудіо, відео, інтерактивними елементами та іншими формами контенту [1, 6, 9, 10].

До основних складників мультимодальної грамотності включають: 1) читання мультимодальних текстів як здатність розуміти інформацію, представлену в різних формах, таких як комбіновані тексти, зображення, графіки, схеми, аудіо та відео; 2) створення мультимодальних текстів, як вміння створювати контент, який використовує різні модальності для ефективного передачі повідомлень. Це може включати створення презентацій, відео, інтерактивних звітів тощо; 3) аналіз і критика мультимодальних текстів як розвиток критичного мислення щодо мультимедійного контенту, оцінка його якості, надійності та впливу. Це включає розуміння впливу інструментів модальності на інтерпретацію інформації; 4) технологічна грамотність як знання та вміння використовувати різні цифрові інструменти та платформи для створення, обробки та розповсюдження мультимодального

контенту; 5) культурна і соціальна грамотність як розуміння впливу мультимодального контенту на культурні та соціальні контексти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зазначимо, що аналіз психолого-педагогічної літератури [2, 4, 5, 7, 12] свідчить про популярність та важливість розвитку мультимодальної грамотності здобувачів освіти, особливо під час вивчення предметів мовної галузі. Мультимодальна грамотність стає все більш важливою у сучасному світі, де інформація часто передається через різні медіаплатформи та ресурси. Вона сприяє глибокому розумінню сучасних викликів та допомагає швидко адаптуватися до швидко інформаційного середовища.

Зазначимо, що стан дослідження проблеми мультимодальної грамотності, її структури, умов використання є недостатньо вивченим. Особливо це спостерігається для мовної галузі. Також існує потреба щодо формування нових навичок для успішного функціонування в мінливому та все більш диверсифікованому соціальному середовищі. **Основна мета статті** полягає у дослідженні концепції мультимодальної грамотності в контексті мовної освіти та з'ясування її значення для сучасного освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Мультимодальність – це поєднання різних засобів комунікації та сприйняття для покращення розуміння, навчання і взаємодію між об'єктами освітнього середовища. Використання мультимодальної грамотності має велике значення для мовної галузі. Особливо це стосується розуміння важливості грамотності молодими вчителями англійської мови. Тому вчителі-філологи повинні володіти відповідними навичками, стратегіями та ідеями, щоб успішно орієнтуватися у швидко мінливих поглядах на грамотність і, як наслідок, підтримувати досягнення своїх здобувачів освіти. Практика свідчить, що складність викладання та вивчення англійської мови вимагає постійного розвитку грамотності, тому мультимодальність є однією з ключових.

До інструментів мультимодальності відносять:

- *вебсайти*, оскільки вони використовують текст, зображення, відео, аудіо та інтерактивні елементи для передачі інформації;
- *інтерактивні підручники*, в яких є комбінація тексту, діаграми, графіки, зображення та інші візуальні елементи навчального матеріалу;
- *інтерактивні презентації*, які також містять текст, зображення, аудіо, відео та анімацію для передачі інформації;
- *комікси*, для створення яких використовують зображення, текст у вигляді діалогів та розповідей, а також символи для створення сюжету;
- *відео*, які містять звук, текст (у вигляді субтитрів або титрів), статичні та рухомі зображення, а також музику та звукові ефекти;

- *соціальні медіа*, що містять дописи (пости) в соціальних медіа, які складаються з текстів, зображень, емодзі, відео тощо.

Використання цих інструментів в освітньому процесі під час вивчення може збагатити комунікацію та допомогти в опануванні складної інформації.

Ефективним інструментом розвитку мультимодальної грамотності є техніки читання текстів з екрана. Теорія мультимодальності стала основою для твердження про те, що одночасно відбувається обробка різних режимів тексту, зображення, звуку та жестів у візуальному, медійному або цифровому форматі. Тексти, які призначені для читання з екрана – це функція, відмінна від лінійного, послідовного читання друкованих текстів. Проведені дослідження свідчать, що учні у віці від трьох до шістнадцяти років використовують низку навичок та засобів для читання екранних текстів. Результати спостереження свідчать, що навігація текстів на екрані часто включає «радіальний перегляд», який значно відрізняється від лінійного читання друкованих текстів зліва направо. Читання з екрана включає різні аспекти онлайн-обробки: реакцію на анімовані піктограми, гіпертекст, звукові ефекти тощо.

У зв'язку з тим, що концепція мультимодальної грамотності виходить за межі традиційних друкованих видань, необхідно нове розуміння теорії та практики основ педагогіки модальної грамотності, яку потрібно викладати у процесі професійної підготовки вчителів-філологів.

Висновки із цього дослідження і подальші перспективи в цьому напрямку. Таким чином, цифрові технології спричинили глобальні зміни у суспільстві, що вимагають нового підходу до грамотності. Стає популярним використання різних способів комунікації, таких як текст, зображення, відео, аудіо тощо. Тому необхідне оновлення та модернізація освітніх навчальних програм та врахування постійного розвитку мультимодальної грамотності як у вчителів, так і здобувачів освіти.

До перспективних напрямків дослідження віднесено розробку педагогічних технологій критичного аналізу мультимодальних текстів та навчального контенту, що є необхідним для сучасної системи освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бойко О., Романюк В., Малій А. Потенціал штучного інтелекту у навчанні англомовного письма. *Інноваційна педагогіка*. В. 69. Том 1. 2024, 258 с. С. 32–37.
2. Бондаренко Н. Україна під «новою парасолькою грамотності». *Нова педагогічна думка*. 2020. В. 2 (120), С. 55–59.
3. Дакіч В. Мультимодальність у мережевому політичному дискурсі. *In The 6th International scientific and practical conference "International*

scientific innovations in human life”(December 15–17, 2021) *Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom*. 2021. 998 p. (p. 670).

4. Дзюба Ю. Проблеми формування сучасного англомовного мультимодального комунікативного простору. *Зб. наук. праць студентів та молодих учених*. Умань. Візаві. 2022. 359 с., С. 76–79.

5. Доценко С., Ван Чжен. Імерсивні технології: симбіоз цифрових технологій та мистецтва. *Новий колегіум*. №1-2 2023 (110). С. 118–125. DOI: 10.30837/nc.2023.1-2.118

6. Захарченко Н. *Мультимодальність сучасної англомовної інтернет-комунікації*. Master's thesis. КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2022.

7. Ляшко О. Мультимодальність сучасної інтернет-комунікації. *In VI International scientific and practical conference «The aspects of contemporary scientific research that encompass both theoretical and practical components»(January 10–12, 2024)*. Venice, Italy, International Scientific Unity. 2024. 386 p., p. 219.

8. Макарук Л. Мультимодальна грамотність у цифровому столітті. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». Вип. 54 (2015). С. 49–52.

9. Пінчук О., Кохан О., Полященко І. Сучасне електронне енциклопедичне видання: глобалізація проти традицій національних освітніх систем. *Цифрова трансформація науково-освітніх середовищ в умовах воєнного стану : збірник матеріалів*. Інсти-

титу цифровізації освіти НАПН України, 23 лютого 2024 р. Київ. 168 с.

10. Полежаєв Ю.Г. Формування медіаграмотності на заняттях з іноземної мови. *Тиждень науки-2023. Факультет міжнародного туризму та економіки : тези доповідей науково-технічної конференції*. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка». 2023. С 294–296.

11. Сотников А. Мультимодальність в дослідженні наукового дискурсу. *In The 2nd International scientific and practical conference “Innovations and prospects in modern science” (February 13–15, 2023) SSPG Publish, Stockholm, Sweden*. 2023. 481 p. (p. 357).

12. Твердохліб Г. Методичні основи формування медіаграмотності учнів в умовах воєнного стану. *International scientific-practical conference “Science, education and technology: trends, challenges, prospects”: conference proceedings* (Tampere, Finland, April 27, 2024). Tampere, Finland: Scholarly Publisher ICSSH, 2024. 59 pages. P. 10–11.

13. Ущаровська І., Чорнобук К. Мультимодальність англомовного медіапростору: філологічні аспекти. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали X Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників*. Суми. Сумський державний університет. 2023. С. 220–223.

14. Шугаєв А. Мультимодальність в інтернет-дискурсі. *Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу : збірник наукових праць*. Житомир, 2023. 87 с.